

Ook voor kwetsbare jongeren een passende toekomst

Resultaten van vervolgonderzoek naar de kwaliteit van zorg en ondersteuning aan jongeren 18-/18+ die een JeugdzorgPlus-instelling of een Justitiële Jeugdinrichting verlaten

Voorwoord

In dit magazine presenteren de samenwerkende inspecties van het Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd (TSD/STJ)¹ de resultaten van twee jaar onderzoek in de gemeenten 's-Hertogenbosch, Den Haag en Smallingerland naar de hulp die kwetsbare jongeren krijgen bij het vinden van hun plek in de maatschappij. De inspecties hebben specifiek gekeken naar jongeren die Justitiële Jeugdinstellingen en JeugdzorgPlus-instellingen verlaten en weer terug gaan naar hun oude gemeente of zich vestigen in een nieuwe gemeente. Welke zorg en ondersteuning krijgen deze jongeren vervolgens van gemeenten en partijen waar gemeenten mee samenwerken (netwerkpartners) om uiteindelijk te kunnen participeren in de maatschappij? Welke inspanningen zijn geleverd om dit perspectief te kunnen bieden? De inspecties hebben gedurende het onderzoek in de drie geselecteerde gemeenten jongeren en hun (professionele) netwerk geïnterviewd en gevolgd, beleidsontwikkelingen in de gemeenten geanalyseerd en stand van zaken in de uitvoeringspraktijk getoetst middels groepsinterviews met gemeenten en netwerkpartners.

De resultaten van het onderzoek worden kort uiteengezet in drie thema's, waarna een overall beschouwing volgt met adviezen (handvatten) voor alle gemeenten en netwerkpartners. De inspecties willen hiermee partijen aanmoedigen en inspireren om succesvolle participatie van kwetsbare jongeren in onze samenleving te bevorderen. De teksten worden verrijkt door korte beeldverhalen die de dilemma's en uitdagingen van de kwetsbare jongeren zichtbaar maken, maar ook die van gemeenten en netwerkpartners bij hun ondersteuning.

De inspecties zijn de jongeren en hun familie, de geselecteerde gemeenten, hun medewerkers, de professionals en hun bestuurders zeer erkentelijk voor de medewerking aan het onderzoek en de bijdragen aan het seminar.

Tenslotte hopen de inspecties dat dit onderzoek een steun in de rug kan zijn voor de toegewijde professionals in de uitvoeringspraktijk, dus degenen die elke dag met de kwetsbare jongeren werken. Zij hebben te maken met een uitermate uitdagende doelgroep. Extra ondersteuning vanuit de eigen organisatie en gemeente stelt hen in staat om nog meer voor de doelgroep te kunnen betekenen.

¹ Inspectie voor de Gezondheidszorg, Inspectie van het Onderwijs, Inspectie Jeugdzorg, Inspectie Veiligheid en Justitie, Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

INLEIDING

De samenwerkende inspecties van het Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd hebben in de gemeenten 's-Hertogenbosch, Den Haag en Smalingerland een meerjarig onderzoek uitgevoerd naar het perspectief en de participatie van jongeren tussen de 16 en 27 jaar die terugkeren in de maatschappij na verblijf in een JeugdzorgPlus-instelling (JZ+) of Justitiële Jeugdinrichting (JJI). Deze jongeren kampen vaak met (een combinatie van) problemen op meerdere leefgebieden, zoals gedrags- en verslavingsproblemen en problemen op school. Daarnaast kan een licht verstandelijke beperking een rol spelen. Zij hebben dikwijls moeite met het vinden van passende huisvesting, vervolgonderwijs of (betaald) werk. Wanneer deze jongeren terugkeren naar hun oorspronkelijke woonplaats of zich in een andere gemeente vestigen, hebben ze veelal passende zorg en ondersteuning² nodig op meerdere leefgebieden: zorg, onderwijs, veiligheid, wonen, werk en inkomen. Deze ondersteuning houdt onder andere maatwerk, continuïteit, regie, samenwerking en resultaat in. Zonder die passende hulp is het perspectief op zelfstandig participeren in de samenleving gering en is de kans op uitval van een opleiding of niet aan het werk kunnen komen groot. Dit vraagt van betrokken partijen dat zij jongeren die ondersteuning nodig hebben na gesloten verblijf, in beeld hebben en in beeld houden. Daarbij krijgen jongeren zodra zij 18 jaar worden en overgaan van het jeugddomein naar het volwassenendomein, te maken met andere wet- en regelgeving en financieringstromen. Dit maakt de situatie voor hen, maar ook voor gemeenten en netwerkpartners, extra complex.

Resultaten meerjarig onderzoek

In november van 2016 hebben de samenwerkende inspecties de uitkomsten van de eerste fase van het meerjarig onderzoek gepubliceerd in het rapport 'Kwetsbare jongeren op weg naar zelfstandigheid'.³

Uit het onderzoek bleek toen dat voor goede zorg en ondersteuning aan deze jongeren de volgende thema's belangrijke randvoorwaarden zijn: tijdige ondersteuning en goede afspraken om deze jongeren beter in beeld te houden, betere samenwerking tussen netwerkpartners, meer samenhang en continuïteit in de zorg en ondersteuning en regie bij de uitvoering van het toekomstplan. In de tweede fase van het meerjarig onderzoek hebben de inspecties in 2017 onderzocht wat verbeterd is in de gezamenlijke aanpak van partijen voor de jongeren op weg naar participatie. Ter afsluiting van het meerjarig onderzoek hebben de inspecties in juni 2017 een seminar georganiseerd om landelijke aandacht te vragen voor het onderwerp en om gemeenten en netwerkpartners te inspireren met goede praktijkvoorbeelden.⁴

Met deze publicatie beogen de inspecties de rode draden uit met name de tweede en afsluitende fase van het onderzoek onder de aandacht te brengen van alle Nederlandse gemeenten en partijen die zich in de uitvoering met kwetsbare jongeren bezig houden, aangezien zij in elke gemeente moeten kunnen rekenen op participatie.

² Onder zorg en ondersteuning verstaan de samenwerkende inspecties alle vormen van lichte en zware zorg, ondersteuning, bescherming en drang en dwang die een jeugdige/gezin kan ontvangen. Bijvoorbeeld door onderwijs, maatschappelijk werk, politie, GGD, jeugdhulp, jeugdbescherming, jeugdreclassering, schuldhulpverlening.

³ www.jeugdinspecties.nl/onderzoek/onderzoeksonderwerpen/perspectief-en-participatie

⁴ Een terugblik op het seminar 'Kwetsbare jongeren (18-/18+) op weg naar zelfstandigheid' is te lezen op www.jeugdinspecties.nl/wp-content/uploads/2017/01/Terugblik-Seminar-kwetsbare-jongeren-op-weg-naar-zelfstandigheid.pdf

BEVINDINGEN: OP DE GOEDE WEG

In de tweede fase van het meerjarig onderzoek hebben de inspecties gezien dat in de gemeenten 's-Hertogenbosch, Den Haag en Smallingerland hard wordt gewerkt om de randvoorwaarden voor participatie van kwetsbare jongeren van 16 tot 27 jaar langs de juiste lijnen te organiseren. De aanbevelingen uit de eerste fase van het onderzoek zijn door gemeenten meegenomen in beleidsontwikkelingen om te komen tot een passende aanpak die jongeren met meervoudige en complexe problematiek ondersteunt richting participatie en zelfredzaamheid, ook na hun 18^e levensjaar. Gemeenten en netwerkpartners zijn ervan doordrongen dat (toekomst)plannen van kwetsbare jongeren zo veel mogelijk integraal en op verschillende leefgebieden gemaakt moeten worden. Denk daarbij aan wonen/huisvesting, onderwijs/dagbesteding, werk en inkomen, geestelijke en lichamelijke gezondheid en preventie van terugval in de criminaliteit. Op ieders agenda staat dat de uitvoering van de plannen door moet lopen na het 18^e levensjaar. Ondanks alle inspanningen lukt het de onderzochte gemeenten en netwerkpartners nog niet het voorgenomen beleid stevig in de praktijk te verankeren. De inspecties vragen in de gezamenlijke aanpak van verbeteringen expliciet aandacht voor; ten eerste het ontwikkelen van integraal beleid en met name het sturen op de implementatie ervan. Ten tweede is van belang dat het toekomstplan van de jongere is en er een passend perspectief in staat. Een derde aandachtspunt is het tijdig anticiperen en concreet organiseren van benodigde voorzieningen. Deze thema's zijn voor *alle* Nederlandse gemeenten en hun netwerkpartners relevant omdat *alle* jongeren het recht hebben om gezond en veilig op te groeien om later zelfstandig (al of niet met ondersteuning) te kunnen participeren.

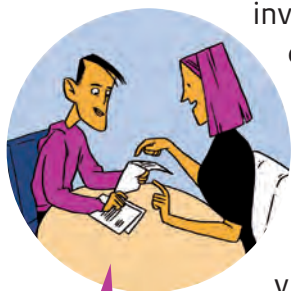

1. Integraal beleid implementeren

Om jongeren die uitstromen uit een JJI of JZ+ de zorg en ondersteuning te geven die zij nodig hebben voor participatie in de samenleving, dienen gemeenten en netwerkpartners ontwikkeld integraal beleid daadwerkelijk uit te gaan voeren. Dit houdt in dat zij invulling geven aan de benodigde randvoorwaarden.

Sluitend netwerk

Zo is als eerste van belang dat zij een sluitend netwerk creëren, waar kwetsbare jongeren in beeld komen en blijven en waarbij partijen weten wat zij voor de jongere en voor elkaar kunnen betekenen qua zorg en ondersteuning. In het eindrapport van fase 1 van het onderzoek hebben de inspecties gesignaleerd dat jongeren die zonder maatregel (jeugdreclassering, OTS, voogdij) een jeugdhulpinstelling verlaten, gemakkelijk uit beeld verdwijnen, zeker wanneer deze jongeren zelf geen hulpvraag stellen of zorg mijden. Ook in fase 2 van het onderzoek constateren de inspecties dat er nog niet altijd een sluitend netwerk is voor jongeren die uitstromen uit gesloten instellingen. Dit geldt met name voor jongeren die de JZ+ verlaten. Het onderzoek wijst uit dat het in beeld houden van jongeren die uitstromen uit een JJI beter georganiseerd is. De Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) heeft de regie op het traject van jongeren die in een JJI verblijven. Dit is een landelijke werkwijze. Door trajectberaden houdt de RvdK de jongere in beeld, ook na vertrek uit de JJI waardoor de jongere langer in beeld blijft. In een trajectberaad wordt de voortgang en de uitstroom van de jongere besproken en afspraken worden door de betrokken partners⁵ gezamenlijk gemaakt. Een casus wordt bij het trajectberaad pas afgesloten wanneer de nazorg van de uitstroom is georganiseerd. Het trajectberaad en de jongere stellen daarbij een plan op. In dat plan wordt bijvoorbeeld opgenomen waar de jongere graag zou willen wonen, welke opleiding hij/zij zou willen volgen en wat er voor nodig is om dit te realiseren.

In het eindrapport van fase 1 is tevens aangegeven dat voor een sluitend netwerk de invulling van de regiefunctie aandacht behoeft. Heldere afspraken zijn nodig over wie/welke instelling regie voert in het sluitend netwerk om de jongeren goed te ondersteunen. In fase 2 van het onderzoek zien de inspecties nog steeds situaties waarbij jongeren geen regisseur hebben en dat de invulling van de regisseursrol kan zorgen voor verwarring en onduidelijkheid bij de jongeren en de professionals. Voor jongeren is het belangrijk dat zij één aanspreekpunt hebben waarbij zij met hun verhaal en alle vragen en problemen terecht kunnen.

Ervaringsdeskundige jongere:

‘Wat mij heel erg heeft geholpen is dat ik één vaste contactpersoon heb gehad. Mijn jeugdreclasserder is erg belangrijk geweest. Wisselingen in hulpverleners zijn moeilijk, je moet telkens opnieuw je verhaal vertellen en een nieuwe vertrouwensband met iemand opbouwen.

⁵ Dit zijn veelal professionals van een Gecertificeerde Instelling, 3RO (Reclassering Nederland, Leger des Heils, Stichting Verslavingsreclassering), de JJI en een vertegenwoordiger van de gemeente. Het is mogelijk dat de RvdK professionals uitnodigt van andere organisaties, wanneer zij betrokken zijn in de casus.

Gemeenten en instellingen zijn zich hiervan bewust en zijn bezig met een kwaliteits-slag. Er is voor jongeren die uitstromen uit JZ+ nog geen sprake van een gestandaardiseerde werkwijze voor wat betreft regievoering, zoals een trajectberaad voor jongeren uit een JJI. Gemeente en netwerkpartners moeten hier samen invulling aan geven. Waar de ene gemeente heel consequent de regie belegt bij één organisatie – hetgeen de inspecties een heldere werkwijze vinden – bepaalt de andere gemeente per casus wie wanneer regie voert. De inspecties zijn van mening dat laatstgenoemde werkwijze onduidelijkheid creëert bij de professionals in het brede netwerk rond de jongere en bij de jongere zelf. Deze werkwijze vereist daarom veel extra afstemming tussen professionals om een sluitend netwerk te organiseren en in stand te houden.

Beschikbare en laagdrempelige voorzieningen

Voor jongeren die uitstromen uit een JJI of JZ+ is ten tweede van belang dat benodigde voorzieningen beschikbaar en laagdrempelig georganiseerd zijn. De inspecties zien hierin enkele positieve ontwikkelingen. Zo laat het onderzoek zien dat het beleid van de sociale diensten van de onderzochte gemeenten erop is gericht om zorg, ondersteuning en voorzieningen meer outreachend en toegankelijk te maken voor jongeren die hulp nodig hebben bij het zoeken naar werk, een opleiding of die een uitkering willen aanvragen. Dit veranderende beleid uit zich bijvoorbeeld door maatwerk te bieden in de vier weken zoekperiode die vooraf gaat aan de uitkeringsaanvraag. Ook wordt de aanpak van het Regionaal Meld- en Coördinatiefunctie (RMC) rond het tegengaan van voortijdig schoolverlaten geïntensiveerd, doordat meer jongeren (thuis) worden benaderd en intensiever worden gevolgd en geactiveerd. De inspecties constateren echter ook nog de nodige knelpunten rond de aanwezigheid en toegankelijkheid van de voorzieningen die participatie mogelijk maken. Zo blijkt dat de aansluiting op het onderwijs niet soepel verloopt. De jongere kan bijvoorbeeld vaak maar twee keer per jaar instromen in het onderwijs (wettelijk bepaald) of het juiste type onderwijs is niet altijd beschikbaar voor de jongere tijdens verblijf in geslotenheid (bijvoorbeeld havo/vwo-niveau). Er is voorts sprake van een gebrek aan een passende woonvorm voor de jongere vanwege een te beperkt aanbod. Jongeren kunnen dan te maken krijgen met wachtlijsten. Ook komt de situatie voor dat lang ongewis blijft welke gemeente de jongere wil opnemen, zodra deze een gesloten instelling verlaat en niet kan of wil terugkeren naar de eigen gemeente. Vaak heeft dit te maken met de kosten voor (specialistische) zorg en ondersteuning die opname van dergelijke jongeren met zich meebrengen.

Seminar ‘Kwetsbare jongeren (18-/18+) op weg naar zelfstandigheid’ – workshop door gemeente Den Bosch over de regierol:

De gemeente 's-Hertogenbosch heeft de regierol beledigd bij de sociale wijkteams. Een medewerker van dit team voert altijd regie, tenzij de regisseur zelf aangeeft dat in een casus een bepaalde netwerkpartner meer voor de hand ligt. De regierol van het sociale wijkteam is:

- **De schakel tussen partijen en het aanspreekpunt voor de klant/bewoner**
- **Van toepassing op het hele sociale domein**
- **Alle partijen bij elkaar brengen om een plan te kunnen maken**

Dit uitgangspunt zorgt voor veel duidelijkheid en de gemeente merkt dat de werkwijze bij steeds meer netwerkpartners ingesloten raakt. Er wordt gewerkt aan het vergroten van bekendheid met deze werkwijze bij alle (landelijk werkende) jeugdhulpinstellingen in de regio.

gen die participatie mogelijk maken. Zo blijkt dat de aansluiting op het onderwijs niet soepel verloopt. De jongere kan bijvoorbeeld vaak maar twee keer per jaar instromen in het onderwijs (wettelijk bepaald) of het juiste type onderwijs is niet altijd beschikbaar voor de jongere tijdens verblijf in geslotenheid (bijvoorbeeld havo/vwo-niveau). Er is voorts sprake van een gebrek aan een passende woonvorm voor de jongere vanwege een te beperkt aanbod. Jongeren kunnen dan te maken krijgen met wachtlijsten. Ook komt de situatie voor dat lang ongewis blijft welke gemeente de jongere wil opnemen, zodra deze een gesloten instelling verlaat en niet kan of wil terugkeren naar de eigen gemeente. Vaak heeft dit te maken met de kosten voor (specialistische) zorg en ondersteuning die opname van dergelijke jongeren met zich meebrengen.

Ontschotting in beleid

Tenslotte is voor goede zorg en ondersteuning aan kwetsbare jongeren van belang dat gemeenten integraal beleid formuleren en daarmee de domeinen jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning, werk en inkomen en onderwijs op elkaar afstemmen. Deze ontschotting in beleid moet er ook voor zorgen dat

de verschillende financiële stromen geen belemmeringen meer vormen voor vraaggestuurde zorg en ondersteuning aan kwetsbare jongeren. Het beleid moet vervolgens zorgvuldig geïmplementeerd worden in de uitvoeringspraktijk. In beleidsstukken van de onderzochte gemeenten is inmiddels beschreven hoe kwetsbare jongeren begeleid worden naar participatie. In het uitwerken van dit beleid zijn niet altijd alle relevante domeinen met elkaar verbonden. De inspecties zien vaak dat jeugdhulp en onderwijs met elkaar verbinding zoeken, of jeugdhulp met WMO of werk en inkomen met onderwijs, maar zelden is er sprake een situatie dat alle domeinen samen beleid ontwikkelen. In beleid en in de uitvoering is daardoor nog te vaak sprake van versnippering, waardoor partijen langs elkaar heen werken. De inspecties constateren dat er veel nieuwe initiatieven ontstaan, maar dat deze onvoldoende zijn afgestemd met alle netwerkpartners of niet bij iedereen bekend zijn. Netwerkpartners verliezen het overzicht en weten niet meer wie welke zorg en ondersteuning kan bieden en welke ontwikkelingen/initiatieven er zijn. Gemeenten en netwerkpartners kunnen het gemeentelijke zorglandschap meer overzichtelijk en inzichtelijk maken door een actuele sociale kaart te realiseren.

Overgang naar 18+

Hoewel gemeenten beleid formuleren voor een sluitende aanpak voor kwetsbare jongeren van 16 tot 23 jaar (of ouder), zien de inspecties dat er in de praktijk een vacuum ontstaat als de jongere 18 jaar wordt, omdat jeugdhulp en werk en inkomen nog te weinig op elkaar aansluiten. De jongere kan er alleen voor komen te staan als op enig moment de (verlengde) jeugdhulp stopt en niet goed geregeld is wie de jongere daarna gaat begeleiden. Zorgmijdende jongeren raken buiten beeld. Bij niet zelfredzame jongeren kunnen dan opnieuw problemen ontstaan. Werk en inkomen kan veel voorzieningen bieden die kwetsbare jongeren nodig hebben om te kunnen participeren. Als jeugdhulp en werk en inkomen meer samenwerken en in de praktijk bijvoorbeeld zorgen voor een warme overdracht rond het 18e jaar, dan blijven jongeren in ieder geval in beeld bij gemeente en netwerkpartners én hoeft er geen sprake te zijn van een knip in de continuïteit van de zorg en ondersteuning. Veel kwetsbare jongeren komen op enig moment naar de sociale dienst voor ondersteuning op het gebied van werk, school, schuldhulpverlening of om een uitkering aan te vragen. Gemeenten en netwerkpartners kunnen daarop voorsorteren.

Ervaringsdeskundige jongere:

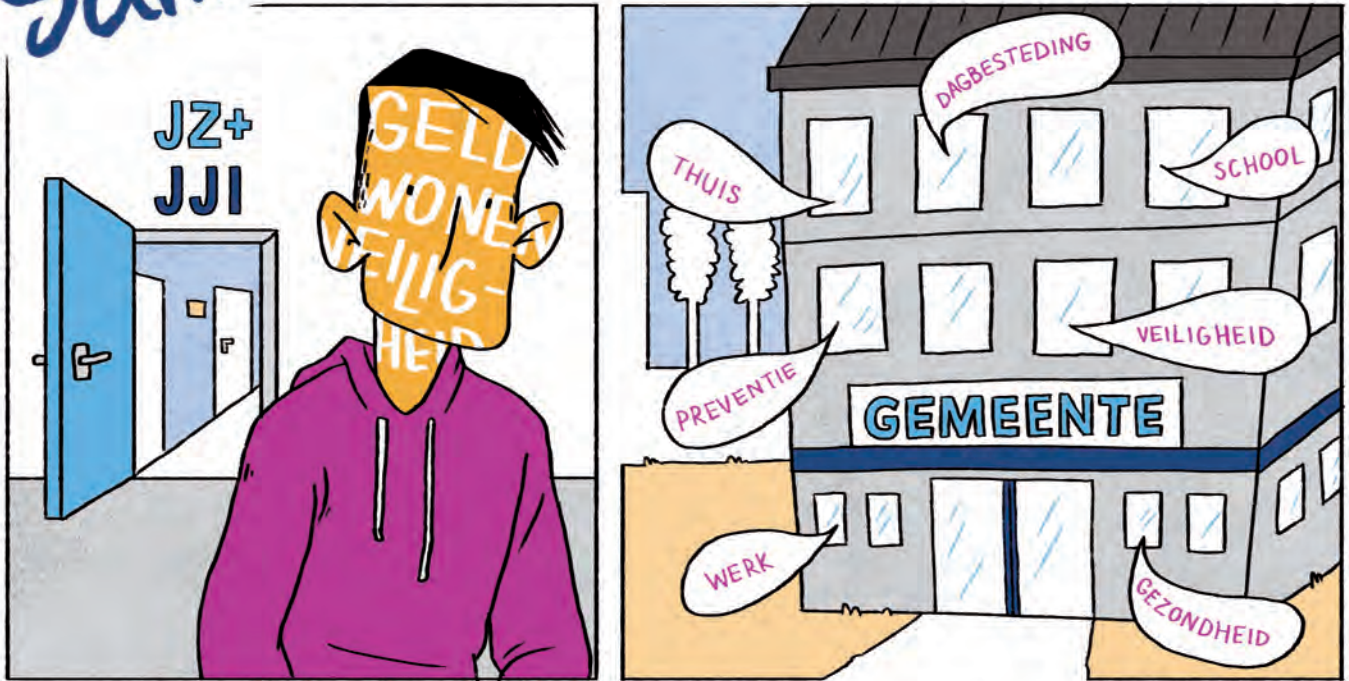
‘Laat de jongere pas los als participatie een feit is. Dat betekent niet alleen voorliggende problemen oplossen maar op langere termijn in kaart hebben wat voor de jongere haalbare participatie is en een reëel perspectief.’

Seminar ‘Kwetsbare jongeren (18-/18+) op weg naar zelfstandigheid’ – workshop door gemeente Smallerland over integrale aanpak en participatie:

Voor de gemeente Smallerland is de leeftijd van de jongere niet leidend maar zijn ontwikkeling. In hun integrale aanpak voor participatie van kwetsbare jongeren van 16 tot 27 jaar is de regie belegd bij de gebiedsteams (c.q. (sociale) wijkteams). De aanpak is sociaal domein breed, alle netwerkpartners zijn betrokken en geschiedt op basis van gedeeld eigenaarschap. Belangrijk onderdeel van de werkwijze is dat de gebiedsteams beschikken over ‘scharrelruimte’. Dat biedt ruimte om oplossingen te kiezen die wellicht niet passen in de huidige financieringsstromen of voorliggende wetten, maar die wel het beste zijn voor de jongere. De aanpak is begonnen als pilot. Vanwege het succes wordt deze verder doorontwikkeld en doorgevoerd. Belangrijke randvoorwaarden voor de uitvoering van de integrale aanpak zijn volgens de gemeente de aanwezigheid van deskundigheid en (financiële) middelen, vrijheid van handelen, doorzettingsmacht, consequent gebruik van de verwijzingsindex risicjongeren (of een ander registratiesysteem) en vormgeving van medeverantwoordelijkheid.

SAM

Er is eenduidige en voortvarende aansturing nodig op ontwikkeling en implementatie van beleid.

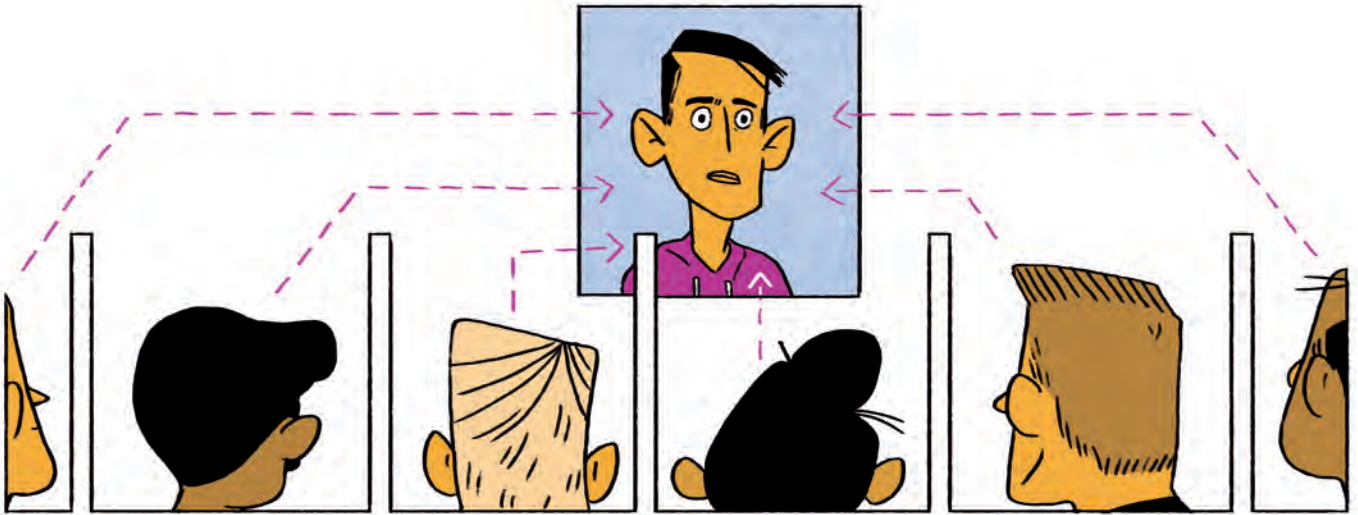

Jongeren die uit gesloten instellingen komen hebben brede ondersteuning nodig in meerdere domeinen.

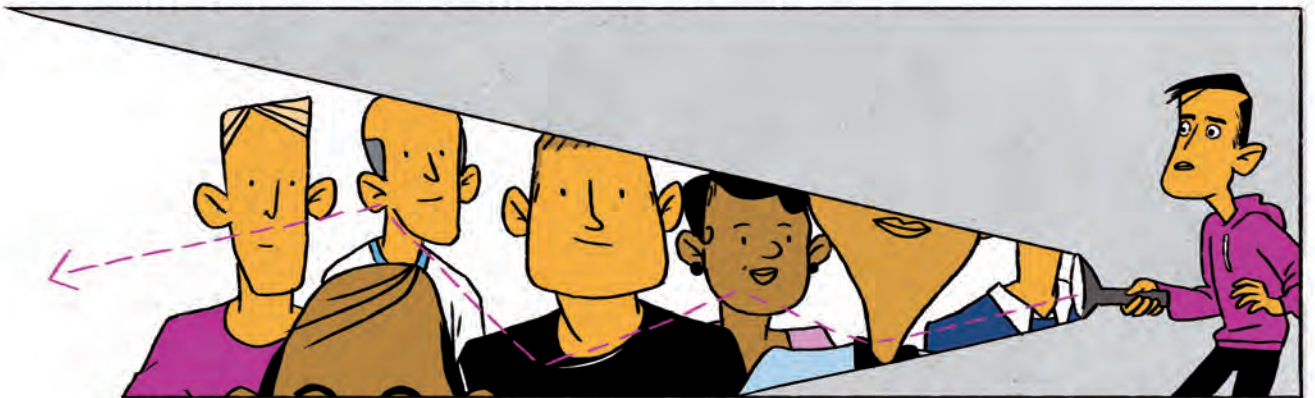
Hulp kan nodig zijn bij huisvesting, onderwijs, werk of dagbesteding, inkomen, geestelijke en lichamelijke gezondheid, veiligheid en bij het voorkomen van (een terugval naar) criminaliteit.

Het beleid dat hierop gemaakt wordt en de ontwikkelingen daarin zijn positief en hoopgevend. Maar de plannen worden onderling nog te vaak onvoldoende verbonden en aan de praktijk gekoppeld.

Hulpverleners richten zich nog te weinig op elkaar.
Verschillen in protocollen, regels en taal
bemoedigen de samenwerking verder.

Begeleiding en een centrale coördinatie in overleg met jongeren is nodig.
Hoewel het beleid dit probeert te stimuleren lukt dit niet altijd in de praktijk.
Jongeren die uitstromen missen vaak passende
begeleiding en raken gemakkelijk uit beeld.

Veel jongeren komen dan pas weer in beeld als hun situatie verslechtert.

Kwetsbare jongeren zien in hun leven vaak tientallen hulpverleners.

Het is daarbij vaak aan de jongeren om het overzicht te houden en de verschillende afspraken te verbinden. Slechts weinig van hen zijn daartoe echt in staat.

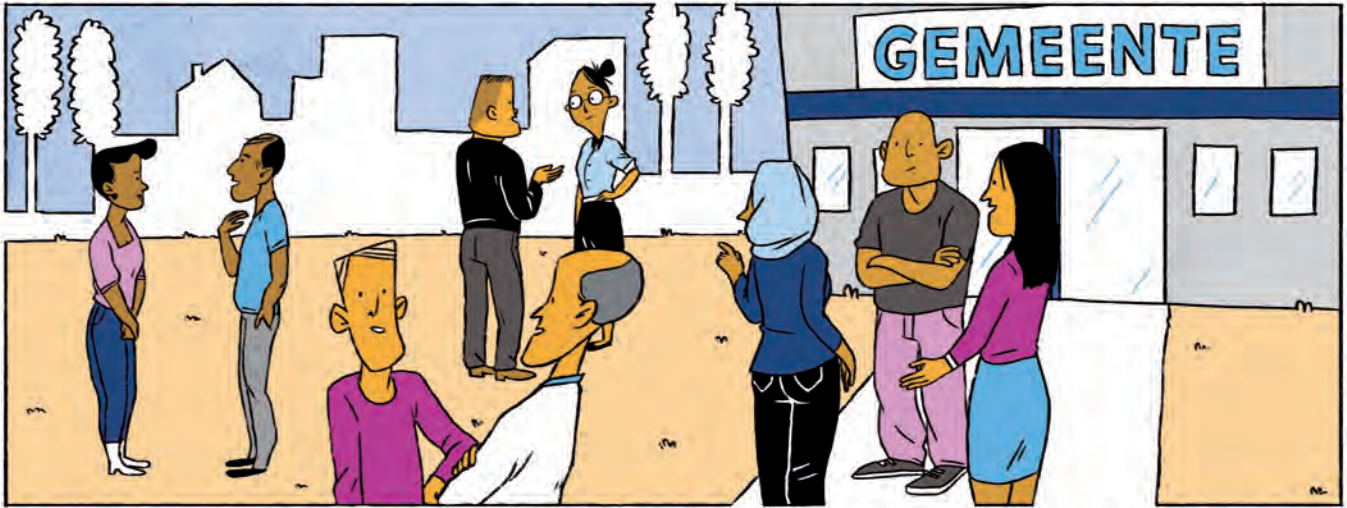
Een gevoel van uitzichtloosheid en demotivatie ligt dan op de loer.

Maar dit kan voorkomen worden.

Wat er nodig is, is een sterkere aansturing en coördinatie waarbij alle partijen doorzettingsvermogen tonen, verantwoordelijkheid nemen en tijd en geld vrijmaken.

De gemeente en alle betrokken partijen zijn nodig bij de beleidstransformatie.

De partijen onderling moeten meer contact leggen.

Iedereen moet op de hoogte zijn van wie de casusregisseur is. En iedereen moet weten wat de procesregie inhoudt en hoe deze moet worden uitgevoerd.

Gezien de voortdurende ontwikkelingen in het beleid vallen er geregeld gaten, waardoor jongeren het risico lopen niet de benodigde hulp te krijgen. Iets dat te allen tijde geprobeerd moet worden te voorkomen.

Het is aan lokale en regionale partijen om heldere afspraken te maken over zorg, verantwoordelijkheden en budgetten.

Daarmee kunnen de jongeren de veiligheid en de steun krijgen die ze nodig hebben om zich te ontwikkelen tot zelfstandigheid.

De hulp voor deze kwetsbare jongeren is belangrijk en het is aan ons om dat optimaal te regelen.

2. Perspectief op maat

De inspecties hebben geconstateerd dat gemeenten en netwerkpartners ervan doordrongen zijn dat zij (toekomst)plannen moeten maken voor en met kwetsbare jongeren en dat zij in deze plannen de verbinding moeten maken tussen het jeugd domein en het volwassenendomein. De inspecties zien dat zij zijn begonnen hier in de uitvoeringspraktijk invulling aan te geven. Daarbij is het uitgangspunt om het plan zo veel mogelijk integraal te laten zijn en op verschillende leefgebieden betrekking te laten hebben. Het betreft dan de leefgebieden wonen/huisvesting, onderwijs, dagbesteding, werk en inkomen (financiën), geestelijke en lichamelijke gezondheid en criminaliteit (preventie van terugval). Ook zijn gemeenten en netwerkpartners zich ervan bewust dat al vroeg aan het opstellen van een plan gewerkt moet worden, minstens zes maanden voor het verlaten van een JJI of JZ+, maar liever al eerder. In het beleid van de onderzochte gemeenten is dit al zo verwoord. Zo creëren zij een tijdspad om samen met de jongeren bewust te werken aan hun toekomst. Ondanks deze inspanningen en ontwikkelingen merken gemeenten en netwerkpartners dat het moeilijk is om jongeren, in het vrijwillige kader, aan zich te binden zodra ze 18 jaar zijn geworden. Jongeren onttrekken zich aan hulp en kunnen daardoor uit beeld raken. Het risico is dan groot dat de jongeren weer ongewenst gedrag gaan vertonen en/of dat hun problemen toenemen. De inspecties vinden het daarom belangrijk dat gemeenten en instellingen zich maximaal inzetten om ervoor te zorgen dat jongeren niet van de 'zorg radar' verdwijnen.

De inspecties onderkennen dat het lastig kan zijn om jongeren te binden aan (vrijwillige) hulp en ondersteuning, maar zijn er tevens van overtuigd dat gemeenten en netwerkpartners zich op dit punt kunnen verbeteren, vooral door de jongere meer centraal te stellen in de aanpak. Dat kan door niet over maar vooral met de jongere te praten als het gaat om zijn kansen, problemen en toekomstperspectief. Een goede ontwikkeling hieromtrent is dat in de nabije toekomst het JJI-trajectberaad in 's-Hertogenbosch voornemens is de jongere en zijn ouders aan te laten sluiten. Ook moeten gemeenten en netwerkpartners minder uitgaan van de eigen organisatiebelangen en het eigen aanbod van diensten. Dat kan door open en creatief samen te werken en een breed en gevarieerd scala van voorzieningen gericht op zorg en ondersteuning beschikbaar te hebben zodat aan jongeren maatwerk geboden kan worden. Tenslotte moeten gemeenten en netwerkpartners nog meer proberen om de jongeren te verbinden aan iemand uit hun netwerk of aan een ervaringsdeskundige. Zij kunnen dan als vertrouwenspersoon fungeren. Ook dit zorgt ervoor dat jongeren zich meer committeren aan (vrijwillige) hulp. Een integraal toekomstplan dat alle leefgebieden behelst is een goed

Ervaringsdeskundige jongere:

'Zelf heb ik gezien dat jongeren die een 'boei' hebben, iemand om op terug te vallen, er vaak goed uitkomen. Wat ik heb gemist tijdens mijn behandeling is de constante aanwezigheid van een ervaringsdeskundige. Ik heb één keer gesproken met een ervaringsdeskundige en dit heeft mij enorm geholpen. Ik hoefde amper iets te zeggen en hij begreep gelijk wat ik bedoelde. "Ieder mens is anders, maar iedere verslaving is gelijk". Hier zou in de hulpverlening wat mij betreft nog meer op ingespeeld kunnen worden.'

instrument om de jongere actief te betrekken bij het ontwikkelen van een visie op zijn eigen toekomst, het stellen van doelen en het bepalen van de stappen die daarbij gezet moeten worden. De behoeften en doelen zoals de jongere die zelf verwoordt zijn daarbij het uitgangspunt, zonder dat dit betekent dat de ‘klant koning’ is. Wat de jongere wil moet reëel zijn en afgestemd op zijn capaciteiten. Zorg en ondersteuning vanuit het perspectief van de jongere staat voorop en de jongere kan regie voeren naar vermogen. Jongeren moeten in staat worden gesteld om zich in praktische zin op de toekomst voor te bereiden en daarbij te toetsen of hun toekomstplannen reëel zijn. Zij dienen hiervoor op diverse leefgebieden ervaring op te doen. Zo krijgen zij meer zelfvertrouwen en zelfinzicht waardoor professionals hen makkelijker een spiegel kunnen voorhouden over wat haalbaar is. Tijdig en samen met de jongere (en zijn ouders of vertrouwenspersoon) dit traject aangaan, motiveert de jongere om zich minder snel aan vrijwillige zorg en ondersteuning te onttrekken zodra hij 18 jaar wordt, aldus ervaringsdeskundigen/jongeren die aan het onderzoek hebben meegewerkt.

Seminar ‘Kwetsbare jongeren (18-/18+) op weg naar zelfstandigheid’ – workshop door gemeente Den Haag over betrokkenheid van jongeren bij beleid en uitvoering:

De gemeente Den Haag heeft een workshop gegeven over hoe de gemeente samen werkt met Jong doet mee! Hierin zitten jongeren uit jongerenraden uit de jeugdhulp. Zij wisselen met de gemeente Den Haag en omliggende gemeenten ervaringen en ideeën, behoeften en wensen uit. Met deze input van jongeren willen de gemeenten beleid verder uitwerken. Dit met als doel dat beleid de jongeren ook verder helpt in hun weg naar participatie. In de workshop werd met de deelnemers interactief doorgenomen hoe jongeren benaderd kunnen worden, actief betrokken kunnen worden en uitgedaagd kunnen worden om hun ervaringen uit te wisselen.

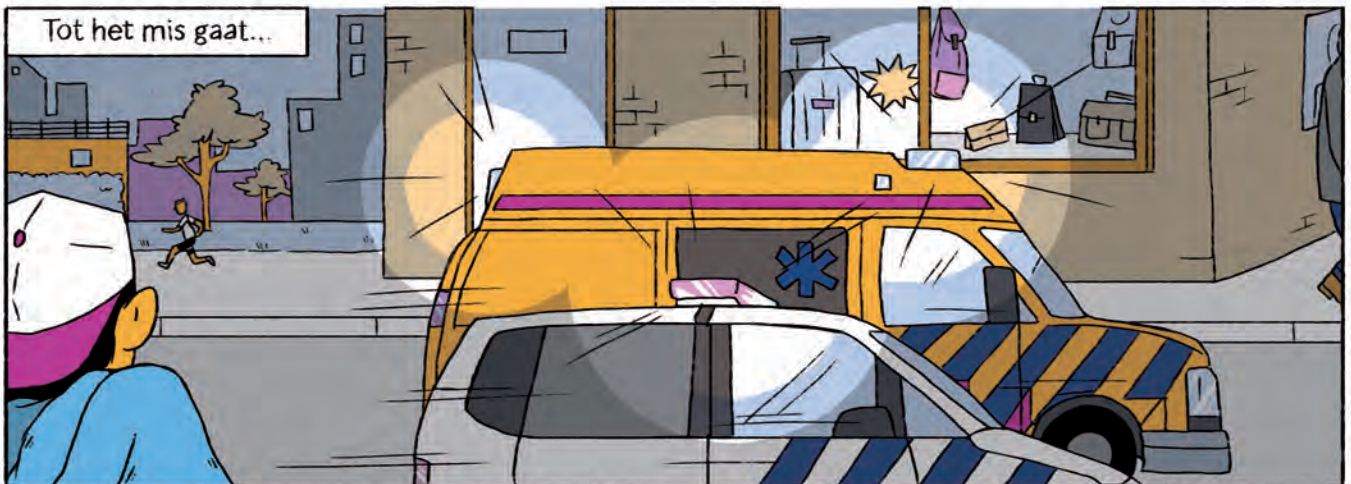
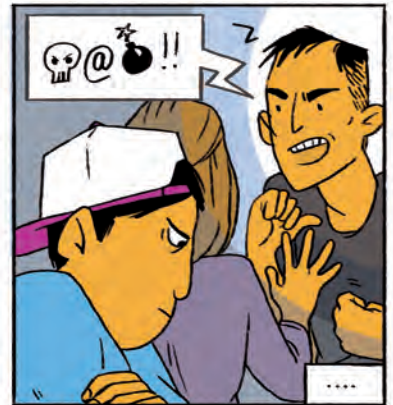
Belemmeringen

Zoals in het begin van deze paragraaf is aangegeven (h)erkennen gemeenten en netwerkpartners de noodzaak voor een integrale aanpak waarbij de jongere meer centraal staat. De inspecties constateren daarbij echter enkele factoren die een integrale aanpak belemmeren.

Zo blokkeren gescheiden financiële stromen maatwerk en staat soms het belang van de eigen organisatie voorop. Verder is het voor professionals in de uitvoerende praktijk lastig om een volledig beeld te hebben van alle (soms conflicterende en niet op elkaar aansluitende) wet- en regelgeving, financiële stromen en lokale afspraken en werkwijzen binnen het sociale domein. Omdat zij het overzicht missen en alleen verantwoording moeten afleggen voor resultaten binnen het eigen domein of de eigen organisatie, hebben zij de neiging om veilig te blijven werken vanuit en binnen de eigen kaders. Zij stellen bijvoorbeeld toekomstplannen op voor jongeren die alleen betrekking hebben op (alleen) het eigen werkveld. Het beoogde integrale karakter van het plan komt dan niet tot uiting.

Tenslotte belemmert ook de privacywetgeving het opstellen van een integraal plan. Om tot een integraal en goed plan te kunnen komen is het van belang dat professionals informatie met elkaar kunnen/mogen delen. De privacywetgeving vereist in beginsel dat voor het delen van informatie toestemming moet worden verleend. Het komt regelmatig voor dat de jongere (en/of zijn ouders) geen toestemming geeft om dossiers over te dragen en/of informatie te delen. De inspecties verwachten dat de jongere (en/of zijn ouders) eerder geneigd is in te stemmen met het delen van informatie als er meer en langer geïnvesteerd is in een vertrouwensband – met de jongere, zijn ouders en een vertrouwenspersoon - en de jongere het gevoel heeft dat hij regie voert over zijn toekomstplan.

Maxime

En ik kom met 15 andere jongeren in een instelling te wonen.

Het is iets heel anders dan thuis.

Een hoop regelmaat.

Een hoop drama.

En een hoop nieuwe mensen. Allemaal met een verhaal.

Na tien maanden is het veilig om terug te gaan.

Mijn ouders zijn uit elkaar en mijn vader is verdwenen.

Mijn moeder heeft een berg regels meegekregen.

Ik ben 16 en wel even klaar met alle regels.

Mijn voogd, de psychologe, werk en mijn moeder willen graag weer om de tafel.

Ik wil vooral andere dingen.

Maar 18 worden heeft ook voordelen.

Meer vrijheid en minder bemoeienis
zolang ik er niet naar vraag.

En ik mag straks
eindelijk zelf
sigaretten kopen :)

3. Participeren vraagt anticiperen

Tijdens het seminar over kwetsbare jongeren op 19 juni 2017 bevestigde een ervaringsdeskundige jongere, dat het hebben van een passende woonvoorziening en dagbesteding in de vorm van school of werk essentieel is om te kunnen participeren. Ook is het volgens de ervaringsdeskundige belangrijk dat jongeren kunnen werken aan financiële zelfstandigheid en dat zij over een sociaal netwerk beschikken.

Perspectief en een helder en realistisch doel van en voor de jongere zijn uitermate belangrijk op weg naar (duurzame) participatie. Op weg naar dat doel zijn er soms vele stappen te zetten zoals het vinden van een passende woonvoorziening, passend onderwijs of een werkplek en de stap naar (financiële) onafhankelijkheid. De weg die jongeren moeten afleggen om te kunnen participeren bevat echter drempels waar jongeren soms over struikelen.

Zoals in de paragraaf 'Integraal beleid implementeren' al is aangegeven zijn voorzieningen gericht op deelname aan de samenleving onvoldoende toegankelijk of aanwezig. Het gaat daarbij vooral om passende woonvoorzieningen, passend werk, leerwerkplekken, passend onderwijs zoals opleidingen gericht op een combinatie van werk en school of dagbesteding. Het is bijvoorbeeld erg nadelig als in het toekomstplan van een jongere is opgenomen dat hij begeleid wil wonen (en dat ook nodig heeft), daar al op voorbereid is, maar hij eerst op een wachtlijst terecht komt. Soms komt de jongere dan weer terecht in een ongewenste situatie. Hij moet dan bijvoorbeeld weer thuis gaan wonen, terwijl daar zijn problemen juist zijn ontstaan.

Om te kunnen anticiperen op de (toekomstige) vraag naar voorzieningen, zullen gemeenten het aanbod strategisch moeten organiseren. Daarvoor is het belangrijk dat gemeenten weten hoeveel jongeren zich na gesloten verblijf weer vestigen in hun woonplaats of over (willen) komen van andere gemeenten. Tevens is van belang dat bekend is wat de situatie van deze jongeren is en wat hun toekomstplan is. Gemeenten hebben hier echter nog onvoldoende zicht op. Gevolg is dat voorzieningen dus onvoldoende of niet tijdig beschikbaar zijn. Om tijdig voorbereidingen te kunnen treffen, dienen gemeenten en netwerkpartners onderling (en regionaal) dusdanig beleidsafspraken te maken over de hoeveelheid en het niveau van de voorzieningen, dat de toegankelijkheid ervan voor kwetsbare jongeren een haalbaar perspectief betekent.

Uit het onderzoek komt naar voren dat met woningbouwverenigingen nog te weinig concrete afspraken worden gemaakt over het

Ervaringsdeskundige jongere:

“Vanuit het behandelcentrum verhuisde ik naar een trainingshuis, waar ik begeleiding kreeg richting zelfstandigheid en participatie. Het was de bedoeling dat ik in gemeente A zou gaan wonen. Uiteindelijk heb ik er zelf voor gekozen om naar een andere gemeente te gaan. Gemeente A zou betekenen dat ik terug naar mijn oude omgeving zou gaan, waar voor mij teveel risico's lagen op terugval.”

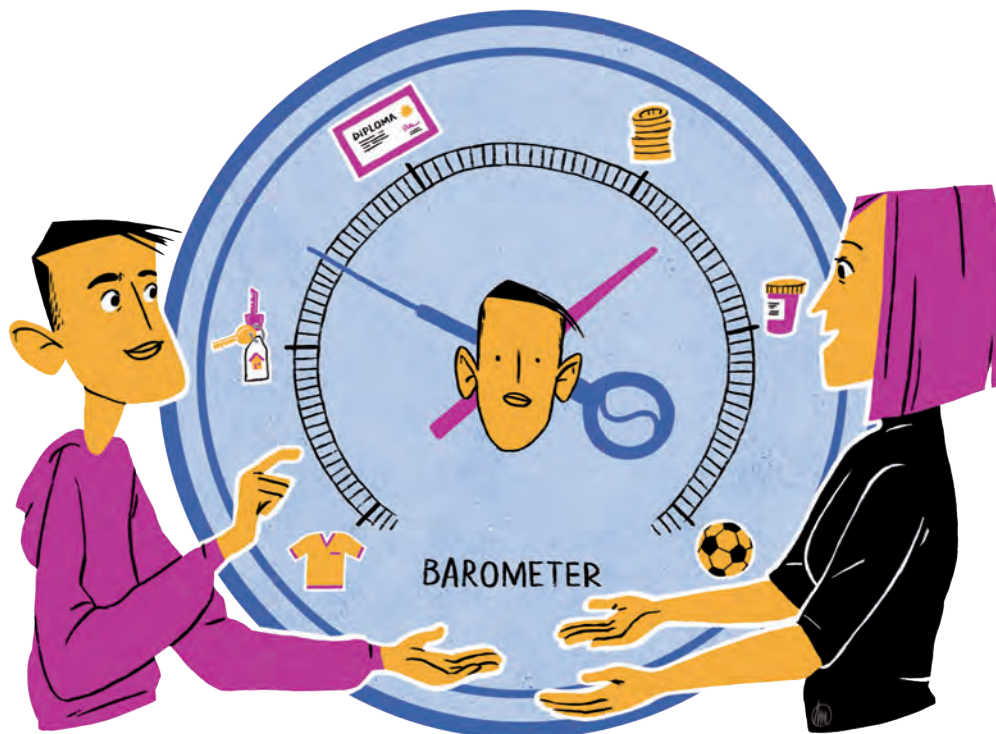
beschikbaar stellen van passende woonruimte. In de grote steden is woonruimte schaars. De inspecties begrijpen dat het lastig kan zijn om direct woonruimte beschikbaar te hebben voor elke jongere die uitstroomt uit een JJI of JZ+ die op zichzelf (al dan niet begeleid) wil wonen. Maar door een meer strategische aanpak kunnen er zeker vaker en wellicht altijd passende woonvoorzieningen geboden worden aan jongeren die dit direct nodig hebben.

Aangezien een sluitend aanbod van voorzieningen nog niet optimaal is geregeld, is het des te belangrijker om jongeren op de (zorg)radar te houden, te volgen en te zorgen dat op de weg naar het doel stappen gemaakt worden. Dat betekent ook tijdig signaleren als voor de volgende of toekomstige stap wellicht creatieve oplossingen gevonden moeten worden, omdat de benodigde voorzieningen binnen de gemeente nog niet voorhanden zijn.

Seminar 'Kwetsbare jongeren (18-/18+) op weg naar zelfstandigheid'. Plenaire PEP-talk tussen gemeenten en jongeren:

Oproep door de aanwezige jongeren: participatie lukt pas als de volgende vijf punten geregeld zijn:

- Een woning;
- School/werk (dagbesteding);
- Financiële zelfstandigheid;
- Eén iemand die de jongere kan vertrouwen;
- Eén hulpverlener waarop je altijd terug kan vallen.

Eva

Ik heb ADHD, had weinig zelfvertrouwen en thuis heb ik mij nooit veilig gevoeld. Ik heb heel wat instellingen gezien. En heel wat meningen gehoord.

Toen ik 18 werd vonden mensen dat ik zelfstandig was.

Ik heb dat jaar dus geprobeerd al mijn zaken zelf goed te regelen.

Maar het waren te veel mensen. Te veel formulieren. Te veel gesprekken.

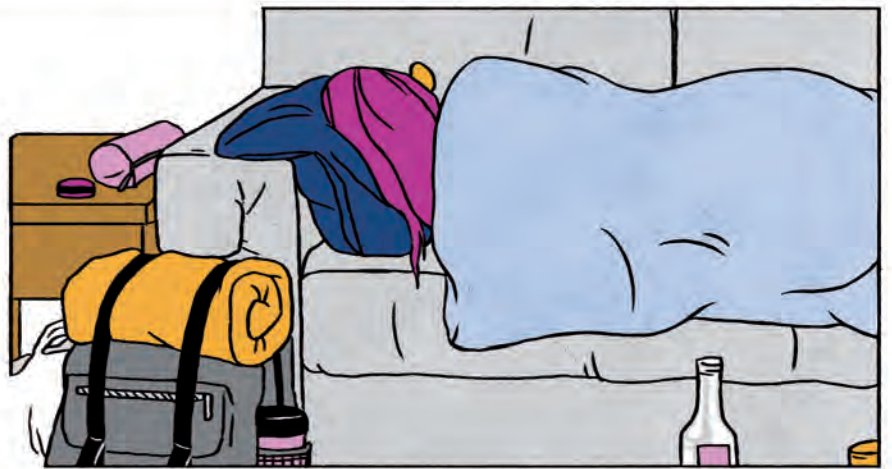
En uiteindelijk te veel teleurstellingen. Er was altijd wel iets dat mij niet lukte.

Het ging een paar jaar echt heel slecht met mij.

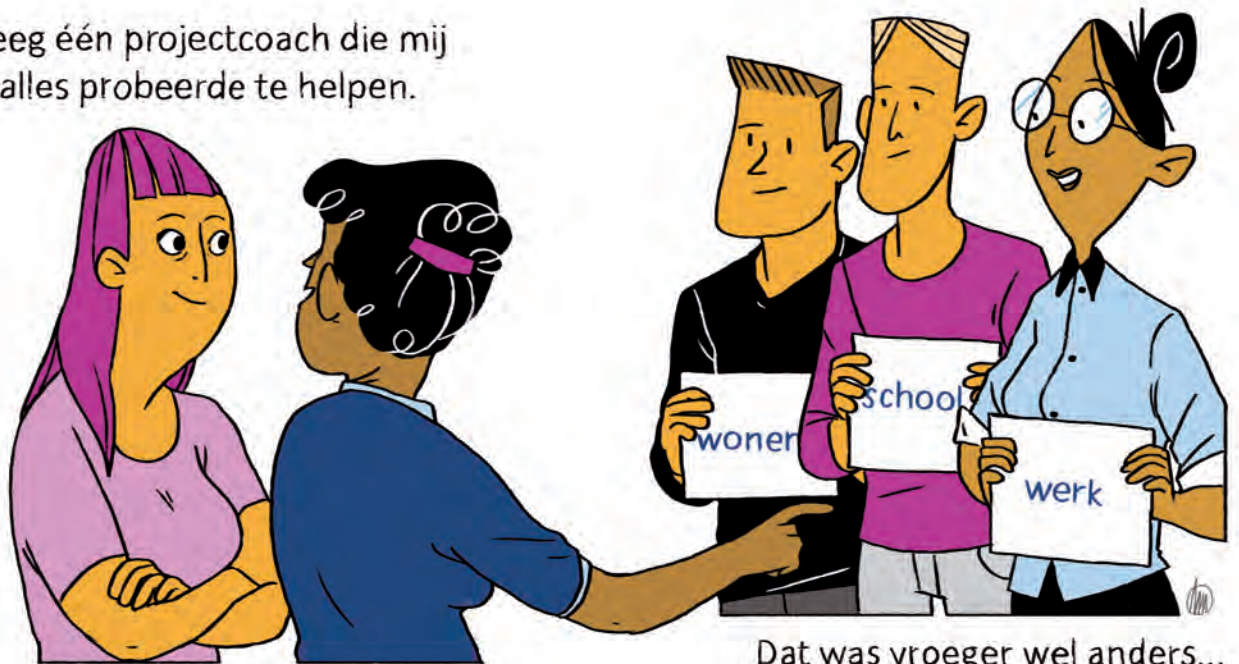
Ik had geen eigen huis.

En er was niemand die mij langdurig echt hielp.

Na wat rond te zwerven en bijna wanhopig zocht ik op mijn 21e toch weer hulp.

Ik kreeg één projectcoach die mij bij alles probeerde te helpen.

Dat was vroeger wel anders...

Maar we bleven vastlopen in het systeem.

Ik stond altijd ergens op een wachtlijst.

Ik verprutste het vaak zelf.

Maar voelde mij ook nog steeds niet veilig.

Moe om elke keer weer vast te lopen,

besloot ik voor een nieuwe omgeving te kiezen.

De verhuizing werd een drama omdat maar weinig van wat ik had opgebouwd mee kon. En dat ik opnieuw, maar nu zonder hulp, zelf mijn weg moest gaan zoeken.

Er zijn toen donkere tijden geweest.

Maar ik heb mij weer bij elkaar geraapt en zelf actie ondernomen.

Vorig jaar ben ik 25 geworden en inmiddels heb ik weer individuele en integrale hulp.

Ik heb met de gemeente geregeld dat ik dat via één coach kan doen en dat ik langdurig op ondersteuning kan blijven rekenen.

De coach is fantastisch. Ze zorgt dat het beleid voor en niet tegen mij werkt. Dat ik steeds zelfstandiger kan wonen, niet alleen maar onbetaald werk hoef te doen en dat mijn schulden worden gesaneerd.

Ze luistert en helpt mij echt.

Soms door mij te stimuleren in wat ik wil en soms door mij tegen te spreken en mij zo met beide voeten op de grond te houden.

En wat voor mij geldt, geldt voor veel meer jongeren.

Daarom doe ik vandaag als ervaringsdeskundige mijn verhaal. Zodat beleidsmakers, uitvoerders en jongeren ervan kunnen leren.

DE BALANS OPGEMAAKT

Ter afronding van het meerjarig onderzoek van TSD/STJ naar het perspectief en de participatie van jongeren tussen de 16 en 27 jaar die terugkeren na verblijf in een JZ+ of JJI in de maatschappij maken de inspecties de balans op.

Samenhangend beleid

Met de decentralisaties van jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning en werk en inkomen naar gemeenten in 2015 is ondermeer beoogd om op lokaal niveau tot samenhangend beleid en maatwerk in de uitvoering te komen voor kwetsbare jongeren. Daarvoor moeten op gemeentelijk niveau de (financiële) schotten tussen de verschillende domeinen verdwijnen. De inspecties hebben deze noodzakelijke ontschotting nog in onvoldoende mate aangetroffen in de uitvoeringspraktijk.

Zo zien de inspecties nog te weinig het besef dat er causale verbanden zijn tussen alle domeinen, en dat wat de ene netwerkpartner doet of nalaat, impact heeft op het werk van de ander. De domeinen zijn communicerende vaten. Zet jeugdhulp een stapje minder vooruit, dan moeten maatschappelijke ondersteuning en werk en inkomen daarna een stapje extra doen. Als werk en inkomen haar drempels verhoogt voor jongeren, dan kan daarmee het goede voorwerk van jeugdhulp deels ongedaan worden gemaakt. Als werk en inkomen en onderwijs/RMC, jongeren die niet gemotiveerd of geschikt zijn (wat mede kan blijken uit hun voorgeschiedenis met school), weer laten studeren om bijvoorbeeld een startkwalificatie te behalen – waardoor jongeren een lening moeten afsluiten bij DUO – dan is er een aanzienlijke kans dat jongeren een studieschuld opbouwen zonder dat zij daadwerkelijk een opleiding afmaken. Als jongeren al schulden hebben en in aanmerking willen komen voor schuldhulp of schuldsanering, dan mogen zij geen nieuwe (studie)schulden maken (want dan gaat een eventueel schuldsaneringstraject niet door). Onderwijs staat daarmee in verbinding met de schuldpositie van kwetsbare jongeren. Om tot een aanpak te komen waarbij de kwetsbare jongere centraal staat is het dus van belang dat netwerkpartners onderkennen dat zij van elkaar afhankelijk zijn en dat de jongere het gemeenschappelijke belang is ten behoeve waarvan het lokale beleid verder ontschot dient te worden.

Sluitend netwerk 16-23 jaar

Voor jongeren die uitstromen uit JJI's zijn de onderzochte gemeenten en netwerkpartners verder in het realiseren van een sluitende aanpak gericht op participatie van de jongeren, dan voor jongeren die uitstromen uit JZ+. De inspecties constateren dat de gemeenten en netwerkpartners aan de slag zijn gegaan met de verbeterpunten, getuige het beleid dat geformuleerd is om kwetsbare jongeren in beeld te krijgen en te houden en van passende zorg en ondersteuning te voorzien wat moet leiden tot participatie. Gemeenten maken verstandige keuzes door het beleid dat zij hebben geformuleerd betrekking te laten hebben op jongeren van 16 tot 23 jaar (of nog ouder) en niet slechts toe te spitsen op de problemen die zich voordoen als de jongere 18 jaar wordt (zogenoemde 18-/18+ problematiek). Daarbij is het wel tijd om door te pakken; het beleid moet nu geconcretiseerd worden en goed worden geïmplementeerd in de praktijk. Alleen dan kan een sluitend netwerk ontstaan.

Uitgaan van mogelijkheden

Gemeenten en netwerkpartners realiseren zich dat hulp en ondersteuning meer georganiseerd moet worden vanuit het perspectief van de jongere. Niet de wet- en regelgeving vanuit de verschillende domeinen (jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning, werk en inkomen en onderwijs) moet het vertrekpunt van de dienstverlening zijn maar de kansen, belemmeringen en de mening van de jongere. De jongere moet dus meer centraal staan en een actieve inbreng hebben in zijn eigen toekomst(plan) wil de aanpak die moet leiden tot participeren effectief zijn. Ook realiseren gemeenten zich dat zorg en ondersteuning en voorzieningen de afgelopen jaren hoge drempels hebben gehad waardoor kwetsbare jongeren er niet altijd een beroep op konden doen. Deze jongeren zijn uit beeld geraakt. Het is mogelijk dat zij tot de zwerfjongeren, 'spookjongeren', overlastjongeren of thuiszitters zijn gaan behoren waar veel gemeenten nu beleid voor aan het ontwikkelen zijn.

Gemeenten en netwerkpartners hebben de neiging om de situatie van kwetsbare jongeren vooral te problematiseren en de nadruk te leggen op de beperkingen van de jongere. De ervaringsdeskundige jongeren die een belangrijke rol vervulden in het seminar van de samenwerkende inspecties over kwetsbare jongeren⁶, lieten zien dat zij ambities hebben, veerkrachtig zijn, beschikken over zelfkennis en veel in hun mars hebben. Het is aan de professionals om hun ambities te kennen, hen een spiegel voor te houden, hen te ondersteunen en te stimuleren om eruit te halen wat er in zit. Teneinde de jongeren een realistisch perspectief te bieden en hier naar toe te werken. Professionals moeten proactief en transparant met elkaar samenwerken en elkaar niet beconcurreren. Daar passen professionals bij die in het belang van de jongeren lef tonen en out of the box durven denken en handelen. Zij moeten daarin ondersteund worden door hun organisatie en gemeente. Zo krijgen ook kwetsbare jongeren een passende toekomst!

⁶ Zie voetnoot 4. TSD/STJ heeft op 19 juni 2017 een afsluitend seminar georganiseerd: 'Kwetsbare jongeren (18-/18+) op weg naar zelfstandigheid'. Het verslag van deze bijeenkomst is te vinden op www.jeugdinspecties.nl

HANDVATTEN VOOR VERDERE ONTWIKKELING

Twee jaar onderzoek bij drie gemeenten en hun netwerkpartners hebben waardevolle inzichten opgeleverd die ook andere gemeenten en netwerkpartners verder kunnen helpen bij het organiseren van effectieve zorg en ondersteuning aan de doelgroep. De samenwerkende inspecties moedigen betrokken partijen aan om:

- Elkaar beter te leren kennen. Dit gaat niet vanzelf. Netwerkpartners en gemeenten moeten investeren in het bouwen van relaties en een netwerk. Partijen moeten (tot op zekere hoogte) elkaars werkwijze en nieuwe initiatieven kennen;
- Samenwerking simpel te houden. Maak heldere afspraken over de regisseursrol en wie doet wat, hanteer korte lijnen tussen partijen en een pragmatische aanpak;
- Jongeren te betrekken bij beleidsvorming en praat in de uitvoeringspraktijk met jongeren in plaats van over jongeren;
- De lokale structuur voor zorg en ondersteuning onder de loep te nemen. Zijn er lacunes in de aanpak waardoor jongeren uit beeld verdwijnen? Of zijn er teveel partijen die hetzelfde doen, waardoor zij bewust of onbewust elkaar beconcurreren?;
- Samen beleid te creëren. Het is beter om samen beleid te formuleren waarin de jongere centraal staat dan binnen de kolom beleid op te stellen en pas daarna de verbinding met andere kolommen te zoeken;
- Professionals in de uitvoeringspraktijk in staat te stellen de grenzen van beleid en wet- en regelgeving op te zoeken zodat zij maximaal gebruik maken van de mogelijkheden die er zijn om kwetsbare jongeren te ondersteunen. Natuurlijk moeten zij daarbij wel transparant handelen en verantwoording afleggen;
- Vooruit te kijken. Stel vast wat kwetsbare 16- en 17-jarige jongeren op korte termijn nodig hebben om als jongvolwassenen te kunnen participeren. Kan daarin voorzien worden? Zo niet, organiseer dat zorg en ondersteuning en voorzieningen gericht op participatie tijdig beschikbaar zijn;
- Zorg en ondersteuning door te laten lopen na het 18^e jaar. Voor jongeren verandert er veel qua wet en regelgeving zodra zij 18 worden. Zij kunnen hierdoor tussen wal en schip belanden⁷;
- Te durven investeren in de toekomst en daarmee in preventie. Geef kwetsbare jongeren de zorg en ondersteuning en voorzieningen die zij nu nodig hebben om de best haalbare positie in de samenleving in te nemen. Besef dat kwetsbare jongeren van nu mogelijk de kwetsbare gezinnen van de toekomst vormen. Voor deze gezinnen dient ook weer passende zorg en ondersteuning beschikbaar te zijn.

⁷ De Inspectie SZW heeft in juli 2017 een rapport uitgebracht dat de overgang van jeugdhulp naar gemeente voor jongeren na het 18e jaar beschrijft. De zogenaamde 18- / 18+ problematiek. Titel rapport: Met 18 ben je (niet) volwassen, samenwerking voor de continuïteit van de ondersteuning voor 18-plussers en de rol van werk en inkomen daarin.

Verantwoording

Het kwalitatieve onderzoek met longitudinaal karakter Perspectief en Participatie 2015-2017 is in twee fasen uitgevoerd bij de geselecteerde gemeenten 's-Hertogenbosch, Den Haag en Smallerland.

In de eerste fase zijn via netwerkonderzoek de onderzoeksvragen beantwoord. Per gemeente is een aantal kwetsbare jongeren gevolgd om in kaart te brengen hoe ze ondersteund worden, welke professionals betrokken zijn en hoe deze met elkaar samenwerken. Overall bevindingen uit de eerste fase (2015-2016) zijn in november 2016 gepresenteerd in de rapportage "Kwetsbare jongeren op weg naar zelfstandigheid".

In de tweede fase van het onderzoek lag de nadruk op het vaststellen hoe de drie gemeenten de verbeterpunten uit fase 1 hebben opgepakt. De bevindingen uit de tweede fase (2017) zijn in deze overall rapportage opgetekend.

Methoden van onderzoek:

- Aanvullende beleidsinventarisatie;
- Gesprekken met belanghebbenden;
- Interviews met jongeren die vanaf januari 2015 een residentiële instelling verlieten en twee jaar zijn gevolgd en hebben meegewerkt;
- Interviews met hun opvoeders/begeleiders;
- (Groeps)interviews met professionals van instellingen en gemeentelijk sociaal domein die in brede zin betrokken zijn bij de doelgroep;
- Reflectiebijeenkomsten met management en beleidsmedewerkers/-adviseurs over de bevindingen.

TSD/STJ heeft op 19 juni 2017 een afsluitend seminar georganiseerd: 'Kwetsbare jongeren (18-/18+) op weg naar zelfstandigheid'. Het verslag van deze bijeenkomst is te vinden op www.jeugdinspecties.nl

Colofon

In **Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd (TSD/STJ)** is het rijkstoezicht georganiseerd waarin de samenwerkende inspecties toezicht houden op de zorg en ondersteuning voor kwetsbare burgers in het sociaal domein, waaronder jeugdigen. De samenwerkende inspecties in TSD/STJ kijken welke resultaten partijen in de uitvoering behalen door hun gezamenlijke inspanningen voor deze burgers. Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind en diverse andere mensenrechtenverdragen, waaronder het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en het (herziene) Europees Sociaal Handvest, vormen het fundament van het gezamenlijk toezicht.

De vijf inspecties die binnen TSD/STJ samenwerken zijn:

- Inspectie voor de Gezondheidszorg
- Inspectie van het Onderwijs
- Inspectie Jeugdzorg
- Inspectie Veiligheid en Justitie
- Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid

info@jeugdinspecties.nl / www.jeugdinspecties.nl

Productie, concept en script:

Stijn Schenk, The Graphic Story

Artwork:

Amanda Majoor

Grafisch ontwerp:

Alfred Boland

Drukwerk:

Rodi Rotatiedruk